

Γ' Λυκείου

Επισημάνσεις για την περίληψη

Πόσο ασφαλής είναι η σύνθεση της περίληψης με βάση τους πλαγιότιτλους των παραγράφων;

Αυτός ο τρόπος σύνθεσης της περίληψης προτείνεται από το διδακτικό εγχειρίδιο και πολλοί μαθητές τον προτιμούν ως ασφαλέστερο. Υπάρχει ωστόσο ο κίνδυνος της υπερβολικής αφαίρεσης και παράλειψης ουσιωδών λεπτομερειών, ιδίως όταν ο πλαγιότιτλος δεν αποτελεί ρηματική περίοδο. Επίσης, κατά τη σύνθεση των πλαγιότιτλων σε περίληψη απαιτείται αρκετή δεξιότητα ώστε να εξασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ των παραγράφων αλλά και η όλη συνεκτικότητα της περίληψης. Γι' αυτό προτείνουμε ως αποτελεσματικότερη την «τεχνική της αποδόμησης», το «κομμάτιασμα» δηλαδή των παραγράφων στα θεματικά τους κέντρα και τη σύνταξη σημειώσεων για το καθένα από αυτά σε συνεχή λόγο.

Είναι υποχρεωτική η πρόταξη του νοηματικού κέντρου του κειμένου στην περίληψη;

Όχι. Τα διδακτικά εγχειρίδια αναφέρονται και στους δύο τύπους περίληψης, τη λεγόμενη απλή πύκνωση, χωρίς πρόταξη του θεματικού κέντρου, και στην πληροφοριακή περίληψη κατά την οποία ο μαθητής συλλαμβάνει το νοηματικό κέντρο όλου του κειμένου και το προτάσσει. Επομένως και οι δύο τύποι περίληψης είναι ισοδύναμοι. Η πληροφοριακή περίληψη, ωστόσο, δείχνει μεγαλύτερη αφαιρετική ικανότητα και απαιτεί μεγαλύτερη δεξιότητα στην πύκνωση, επομένως προσπαθούμε να ασκήσουμε τους μαθητές σ' αυτό τον τύπο.

Σε ποιο βαθμό χρειάζεται η παράφραση;

Η παράφραση δεν είναι αυτοσκοπός. Υπάρχουν όροι, όπως έννοιες, που δεν είναι εύκολο να αποδοθούν διαφορετικά στην περίληψη. Οι συνώνυμες λέξεις ή φράσεις δεν είναι ταυτόσημες και μπορούν να αλλάξουν το νόημα. Αποφεύγουμε όσο μπορούμε τη χρήση αυτούσιων λέξεων / φράσεων του κειμένου, χωρίς να φτάνουμε στην υπερβολή. Γενικά, προσπαθούμε να έχουμε στο νου μας πως η περίληψη είναι κυρίως μια άσκηση κατανόησης και όχι λεξιλογική.

Χρειάζονται οι «μεταδιατυπώσεις», δηλ. τα ρήματα αναφοράς (αναφέρει, προτείνει, κρίνει...);

Χρειάζονται στην πληροφοριακή περίληψη, αφού ο συντάκτης είναι διαφορετικός από τον συγγραφέα του κειμένου. Δεν πρέπει όμως να γίνεται κατάχρηση τέτοιων ρημάτων. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν κυρίως στην αρχή της περίληψης και ενδεχομένως σε όποιο άλλο σημείο ο συγγραφέας κάνει ένα συγκεκριμένο σχόλιο ή επιλέγει ο ίδιος να αναδείξει την υποκειμενικότητα της άποψής του (βλ. συγκινησιακή λειτουργία του λόγου). Γενικά οι μεταδιατυπώσεις (όπως και οι διαρθρωτικές λέξεις) είναι αναγκαίες όταν πράγματι αναδεικνύουν τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα. Προσοχή όμως στην επιλογή τους, ώστε να μην καταλήγουν σε σχολιασμό του κειμένου.

Επιτρέπεται η αναδιάταξη του κειμένου (η αλλαγή της σειράς σε σχέση με το αρχικό κείμενο);

Αν και στις οδηγίες του ΚΕΓ τονίζεται ότι η περίληψη πρέπει να παρακολουθεί και να αναπαράγει το σχέδιο οργάνωσης του κειμένου αφετηρίας, για λόγους πύκνωσης και αποφυγής των επαναλαμβανόμενων

θεμάτων, θεωρούμε ότι είναι απαραίτητη η αναδόμηση του αρχικού κειμένου (π.χ. σε περιπτώσεις όπου ένα νόημα επαναλαμβάνεται σε διαφορετικά σημεία του κειμένου).

Αν το αρχικό κείμενο έχει παραδείγματα, αναφορά σε πρόσωπα κ.ά., τα συμπεριλαμβάνουμε στην περίληψη;

Όταν τα παραδείγματα ή η επίκληση σε αυθεντία είναι ουσιώδη για το περιεχόμενο, δεν μπορούμε να τα παραλείψουμε. Αξιολογούμε τη θέση τους στη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα και τα αναφέρουμε με πυκνότητα.

Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο γράφουμε την περίληψη;

Η απλή πύκνωση μπορεί να γραφεί και σε α' ρηματικό πρόσωπο. Η πληροφοριακή αναγκαστικά σε γ' και σε πλάγιο λόγο, αφού μεταφέρουμε τι έχει ειπωθεί από άλλον.

Αν το αρχικό κείμενο έχει παραδείγματα, αναφορά σε πρόσωπα κ.ά., τα συμπεριλαμβάνουμε στην περίληψη;

Όταν τα παραδείγματα ή η επίκληση σε αυθεντία είναι ουσιώδη για το περιεχόμενο, δεν μπορούμε να τα παραλείψουμε. Αξιολογούμε τη θέση τους στη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα και τα αναφέρουμε με πυκνότητα.

Αν η περίληψη ζητηθεί σε επικοινωνιακό πλαίσιο, χρησιμοποιούμε τα τυπικά εξωτερικά χαρακτηριστικά του (λχ τίτλο, προσφώνηση, αποφώνηση);

Όχι. Η περίληψη είναι ξεχωριστό είδος λόγου χωρίς τυπικά εξωτερικά γνωρίσματα.

Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο γράφουμε την περίληψη;

Η απλή πύκνωση μπορεί να γραφεί και σε α' ρηματικό πρόσωπο. Η πληροφοριακή αναγκαστικά σε γ' και σε πλάγιο λόγο, αφού μεταφέρουμε τι έχει ειπωθεί από άλλον.

Ο συγγραφέας ...πραγματεύεται;

Τα κείμενα που συνήθως δίνονται στις Πανελλαδικές και στο σχολείο δεν αντλούνται από πραγματείες ή φιλοσοφικές μελέτες. Είναι άρθρα ή δοκίμια στα οποία μπορεί ο συγγραφέας να εξετάζει σε βάθος ένα ζήτημα, δεν κάνει όμως πραγματεία. καλύτερα να αποφεύγονται τόσο βαρύγδουποι όροι και ο μαθητής να αρκείται στο «εξετάζει», «διερευνά». «αναλύει» κ.ά.

Πόσο αυστηροί είμαστε στο όριο των λέξεων;

Δεν μετράμε αυστηρά, λέξη - λέξη, την έκταση της περίληψης, αλλά την ικανότητα του μαθητή να πυκνώσει / περιορίσει το κείμενό του σε συγκεκριμένο πλαίσιο. Μετράει περισσότερο σε ποιο βάθος έχει κατανοήσει το κείμενο κι αν έχει μικρή υπέρβαση. Ως υπέρβαση των ορίων θεωρείται η γραφή μιας περίληψης με λέξεις που ξεπερνούν το 10% του ορίου.

Στην πλειονότητα των μαθητικών περιλήψεων, μετά την ανάδειξη του θεματικού κέντρου, οι μαθητές χρησιμοποιούν χρονικούς δείκτες ως διαρθρωτικές λέξεις (αρχικά... στη συνέχεια... στο τέλος). Αξιολογούνται θετικά;

Η χρήση δεικτών που δηλώνουν χρονική ακολουθία είναι μια εύκολη λύση, δεν προκρίνεται όμως ως η καλύτερη, ιδίως αν είναι και ο μοναδικός τρόπος εξασφάλισης της συνοχής του μαθητικού κειμένου. Είναι ορθότερο να επιλέγονται διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις που εκφράζουν τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα (λ.χ. ειδικότερα, πιο συγκεκριμένα, εξαιτίας, αντίθετα, ως επακόλουθο κτλ.)

Ποιος γράφει; Ο συγγραφέας, ο αρθρογράφος; Ο δοκιμιογράφος; ο γράφων ή ο ...κειμενογράφος;

Πολλές είναι οι εκδοχές των μαθητών στο ζήτημα αυτό. Όσοι προτιμούν την ενεργητική σύνταξη επιλέγουν ως υποκείμενο ένα από τα παραπάνω. Ο κειμενογράφος ωστόσο είναι αδόκιμος όρος και πρέπει να αποφεύγεται. Φυσικά, μπορεί ο μαθητής να χρησιμοποιεί και την παθητική σύνταξη: το κείμενο αναφέρεται...